

**Білім беру мекемесі
«Каспий қоғамдық университеті»**



ШОЛУ
тақырыптық талдау бойынша
Жоғары білім беру ұйымдарындағы үздік тәжірибелер және жетілдіру
бағыттары,
VEG есептерінен (2022–2025) анықталды

Құрастырған:
Ж.М. Бекмағамбетова,
Аккредитация және рейтинг орталығының басшысы
Мақұлдаған:
Н.С. Дүйсенғұлова
Бірінші проректор – академиялық істер жөніндегі проректор

Алматы, 2026

КІРІСПЕ

Қазіргі жаһандану және еңбек нарығындағы динамикалық өзгерістер жағдайында білім беру процесі мен ғылыми-зерттеу қызметінің сапасын үздіксіз жетілдіру жоғары білім беру ұйымдары үшін стратегиялық басымдыққа айналуға айналуда. Білім сапасын қамтамасыз ету жөніндегі Тәуелсіз агенттіктің (IQAA) жұмысы университеттердің институционалдық даму деңгейін тексеру, олардың бәсекелік артықшылықтарын анықтау және болашақ трансформациясының бағытын айқындау үшін маңызды сыртқы құрал болып табылады.

Мұнда ұсынылған тақырыптық талдау, 2022–2025 жылдар аралығын қамтитын 33 сыртқы бағалау негізінде химия ғылымдарының докторы (Астана, 2026) Г.Т. Жұмаділова тарапынан дайындалып, жоғары өкілдік сипатқа ие. Зерттеу нәтижелері – жоғары білім беру ұйымдарының 72,7 % бес жылға, ал 18,2 % жеті жылға аккредитация алғанын көрсетеді – жоғары және жоғары оқу ортынан кейінгі білім беру ұйымдарының белгіленген стандарттарға сәйкес келуінің жалпы алғанда тұрақты және жоғары деңгейде екенін айқын көрсетеді.

Бұл материалдың өзектілігі академиялық қауымдастықтың жинақталған тәжірибесін терең талдау мен жүйелеу қажеттілігінен туындайды. 170 үздік тәжірибе мысалы мен сыртқы сарапшы топтарынан (әрі қарай – ССТ) алынған 388 ұсыныстың жинағы жеке сын-ескертпелерді шешуден университеттердің ішкі сапаны қамтамасыз ету жүйесін жүйелі түрде жобалауға көшуге мүмкіндік береді. Осы шолу есептің практикалық құндылығын анықтауға, университет басқаруын жақсарту мақсатында тақырыптық талдаулардың ауқымын кеңейту жөніндегі ұсыныстарды әзірлеуге және стратегиялық даму жоспарларын түзетуге бағытталған.

1. МАТЕРИАЛДЫҢ ПРАКТИКАЛЫҚ МАҢЫЗЫ

Осы есептің біздің университет үшін және жалпы Қазақстандағы жоғары білім беру саласы үшін практикалық маңызы келесі аспектілерде көрінеді:

1. Бәсекеге қабілетті бенчмаркинг құралын қолдану:

170 үздік тәжірибеден тұратын құрылымдалған жинақ (әсіресе *студенттерге бағытталған оқыту* саласында – 39 мысал) есепті үздік тәжірибені енгізу жөніндегі нұсқаулық ретінде пайдалануға мүмкіндік береді. Атап айтқанда, «Студент-зерттеуші» біліктілігін тағайындау, мамандандырылған зертханалардың (нейромаркетинг, жер сілкінісіне төзімді құрылыс, FabLab) және академиялық қызметкерлерді ынталандыру үшін КРІ калькуляторларын енгізу. Сонымен қатар, Жоғары білім комиссиясы университеттердегі Студенттерге қызмет көрсету орталықтарының оқытылған мамандармен толықтырылып, студенттерді қолдау мен көмек көрсетуге бағытталғанын оң тәжірибе ретінде атап көрсетеді. Бұл тәжірибе әкімшілік кедергілерді азайтуға және сенімді орта қалыптастыруға ықпал етеді. Жоғары білім беру ұйымдарында атап өтілген оң тәжірибелердің бірі – студенттердің коллегиялық басқару органдарына, өзін-өзі басқару органдарына, студент декандықтарына және студент кеңестеріне шынайы қатысуы. Бұл тәжірибе жауапкершілік сезімін арттырады және әкімшілік пен студенттер арасындағы серіктестікті нығайтуға көмектеседі.

Оқу бағдарламаларын жүзеге асыруда практикалық бағытталғандық пен жұмыс берушілердің қатысуы – VEG қонақ дәрістерін өткізуге тәжірибелі мамандар мен компания өкілдерін тартуды, сондай-ақ оқытушылар мен тәжірибешілердің бірлесіп практикалық тапсырмаларды әзірлеуін оң тәжірибе ретінде атап көрсетеді, бұл оқытудың практикалық сипатын күшейтіп, түлектердің еңбек нарығындағы жұмыспен қамтылу мүмкіндігін арттырады.

Материалдық-техникалық ресурстар мен білім беру инфрақұрылымы – Сарапшылар кедергісіз орта мен инклюзивті оқыту жағдайларын жасауды, сондай-ақ жатақханалар, спорт нысандары және өз бетінше оқу мен демалыс кеңістіктерін қамтитын студенттер инфрақұрылымын дамытуды жоғары оқу орындарында кеңінен қалыптасқан оң тәжірибелер ретінде атап көрсетеді.

Басқарма және ақпараттық басқару – VEG академиялық құрам мен қызметкерлерге медициналық сақтандыруды қамтамасыз етуді оң тәжірибе деп санайды, себебі бұл қызметкерлердің қанағаттануын арттырады және университеттің қызметкерлерге жоғары әлеуметтік қорғаныс деңгейін қамтамасыз етуге деген міндеттемесін көрсетеді.

Оқу үдерісі мен әкімшілік рәсімдерді цифрландыру – VEG негізгі үдерістерді цифрландыруды атап көрсетеді: қабылдау науқанынан бастап академиялық және әкімшілік басқаруға дейін.

Миссия, стратегиялық басқару және жоспарлау, корпоративтік мәдениет, басқарудың ашықтығы, академиялық адалдық және сапа мәдениеті – стратегиялық мақсаттарды операциялық жоспарлар мен КРІ-лермен үйлестіру, сондай-ақ қызметкерлердің стратегиялық мақсаттарды түсінуге және жүзеге асыруға қатысуы оң тәжірибе ретінде анықталды. VEG бағалаған жоғары білім беру ұйымдарының бірінде сыртқы бағалау корпоративтік мәдениеттің жоғары деңгейін айқындап, оны ішкі сапаны қамтамасыз ету жүйесінің берік іргетасы деп таныды. VEG жоғары білім беру ұйымдарының академиялық адалдық қауымдастықтарына қатысуын, сәйкестік жөніндегі қызметкерлер лауазымын енгізуін және ішкі ережелерді халықаралық басқару стандарттарына сәйкестендіруін оң мысалдар ретінде келтіреді.

2. Аккредитациялау процесі кезінде тәуекелдерді азайту:

Жақсартудың 388 бағытын жүйелеу алдын алу қызметін атқарады. Сыртқы аудитке дейін университеттерге ең осал тұстарын өзіндік бағалаудан өткізу мүмкіндігі беріледі – VEG сарапшылары дәстүрлі түрде зерттеу қызметі (55 ұсыныс), материалдық-техникалық ресурстар (38 ұсыныс) және кадрлардың әлеуетін дамыту (37 ұсыныс) салаларын анықтайды.

VEG есептерінде анықталған жетілдіру салалары 17 бағытқа бөлінеді, олар өз кезегінде жиілігіне қарай үш санатқа біріктіріледі: ұсыныстардың 61,9 пайызы төмендеу ретімен зерттеу қызметіне және оны оқу бағдарламасына интеграциялауға; материалдық-техникалық ресурстар мен білім беру инфрақұрылымына қатысты; оқытушылар құрамының әлеуеті мен дамуы; оқу, оқыту, бағалау және студенттерге қолдау көрсету; мониторинг, деректерді талдау және басқару шешімдерін қабылдау, басқару және ақпараттық басқару; ұсыныстардың 35,1 пайызы интернационалдандыру мен академиялық мобильділікке, миссияға, стратегиялық басқару мен жоспарлауға, корпоративтік мәдениетке қатысты, қоғамдық коммуникация, басқарудағы ашықтық, академиялық адалдық және сапа мәдениеті, студенттердің белсенді қатысуы, түлектердің жұмыспен қамтылуы, түлектермен байланыс, оқу бағдарламаларын дамыту, білім беру үдерісі мен басқарудың цифрлануы; ал қалған 3,1 пайызы бейресми білім алу, қабылдау және мансаптық бағдар беру мәселелеріне қатысты. Университеттер осы көрсеткіштердің барлығын стратегиялық жоспарларында тәуекелдерді азайту үшін пайдалана алады.

3. Ішкі сапаны қамтамасыз ету жүйесін оңтайландыру (әрі қарай IQAS): талдау нәтижелері оқу бағдарламаларындағы оқу нәтижелерін бағалауды жақсарту, емтихандық тапсырмаларды шифрлау рәсімдерін енгізу және цифрлық басқару экожүйелерін дамыту (мысалы, Bitrix24, Platonus, Documentolog және т.б. интеграциясы) қажеттігін растайды. Бұл университет басшылығына цифрландыру және академиялық адалдық бойынша нақты іс-қимыл жоспарын ұсынады.

3. Университет сапа жүйелерін жетілдіруге бағытталған болашақ IQAA талдауларының басты бағыттары бойынша 3 ұсыныс

IQAA зерттеулерінің аналитикалық әлеуетін одан әрі дамыту және жоғары білім беру ұйымдарының сапа менеджменті жүйелерін жаңғырту мен ұйымдардың сапаны қамтамасыз ету органдарының тиімділігін арттыру мақсатында келесі тақырыптық талдауларды бастау ұсынылады:

1. «Ғылым мен білімді интеграциялаудың тиімділігі: коммерцияландыру механизмдері және студенттердің F3T-ға қатысуы»

Негіздеме: ғылыми зерттеулер (әрі қарай – «F3») саласы сарапшылар тарапынан ең мәселелі аймақ ретінде танылған (VEG ұсыныстарының басым бөлігі Scopus/WoS-тағы жарияланымдар қызметіне қатысты, Мемлекеттік ғылыми-технологиялық қор/Президенттік ғылыми-технологиялық орталық гранттары мен стартаптары), коммерцияландыруда және тұрақты зерттеу мектептерін қалыптастыруда жоғары нәтиже көрсеткен жоғары оқу орындарына бөлек терең талдау жүргізу қажет.

2. Оқу нәтижелерін бағалаудың ішкі жүйесін трансформациялау: тест форматтарынан кешенді құзыреттерді бағалауға

Негіздеме: есепте Жоғары білімді бағалау комиссиясының стандартталған тестілерді қолдануды азайту және оқу бағдарламаларында бағалау критерийлерін егжей-тегжейлі сипаттау қажеттігі жөніндегі жиі айтылатын пікірлеріне назар аударылады. Бағалаудың объективтілігін қамтамасыз ету критерийлері мен е-әдістеріне (соның ішінде жасырын

әріптестік сараптама мен анонимизация) негізделген бағалаудың үздік тәжірибелеріне арнайы талдау университеттерге академиялық саясаттарын реформалауға көмектеседі.

3. «Екі деңгейлі оқытудың дамуы және өнеркәсіп комитеттерінің (жұмыс берушілер кеңестерінің) қызмет ету механизмдері»

Негіздеме: тәжірибеге бағытталған білім берудің 21 оң үлгісінің бар болуына қарамастан, VEG сарапшылары білім беру бағдарламаларын әзірлеуде жұмыс берушілердің рөлін күшейту жөнінде 20 ұсыныс жасады. Екі деңгейлі білім берудің нақты заңдық және ұйымдық модельдерін талдау бизнестің қатысуымен жүзеге асырылған табысты ынтымақтастық үлгілерін қайталауға мүмкіндік береді.

4. «Жоғары білім беру ұйымдарының цифрлық жетілгендігі: үздіксіз басқару және білім беру экожүйелерін құру тәжірибесі»

Негіздеме: Зерттеу цифрлық экожүйелері жақсы дамыған университеттер мен цифрлық инфрақұрылымы әлсіз ұйымдар арасындағы алшақтықты көрсетеді. Осы тақырыпқа арналған аналитикалық материал қабылдау бөлімінен (тіркеуші кеңсесі) мүдделі тараптардың қанағаттануын бақылауға дейінгі процестерді цифрландырудың оңтайлы стандарттарын анықтауға көмектеседі.

5. «Жоғары білімдегі бейресми және формальды емес оқу нәтижелерін мойындаудың процедуралары мен ережелері»

Негіздеме: бұл салада университеттерде реттеушілік тұрғыдан ең аз даму байқалды (формальді емес білімді мойындауға қатысты құжаттардың жоқтығы). Үздік тәжірибелердің тақырыптық талдауы ұлттық деңгейде біртұтас әдіснамалық тәсілдерді қалыптастыруға мүмкіндік береді.

ҚОРЫТЫНДЫ

2022–2025 жылдарға арналған IQAA-ның аналитикалық есебі – академиялық қауымдастық үшін айқын практикалық бағытқа ие, жоғары ғылыми және әдіснамалық құндылыққа ие негізгі еңбек. Агенттік Қазақстандағы жоғары білімнің дамуындағы негізгі үрдістерді талдау және жіктеу бойынша ауқымды жұмыс жүргізді.

Автор, химия ғылымдарының докторы Г.Т. Жумадилованың алдына қойылған мақсат – университеттер мен өңірлердегі үздік тәжірибені жақсарту мақсатында қорытындылап, жүйелеу – орындалды. Институционалдық аккредитацияның талдау нәтижелері университеттерге өздерінің өзін-өзі бағалау нәтижелерін бәсекелестерінің күшті жақтарымен салыстырып, қызметіндегі жүйелі мәселелерді анықтауға мүмкіндік береді. Бұл талдау нәтижелерін университеттер жоғары білім сапасын қамтамасыз етудің ішкі процестері мен рәсімдерін жетілдіру үшін пайдалана алады.

Анықталған тепе-теңдік мықты жақтар (студенттерге бағытталған тәсілдерді дамыту, әлеуметтік қолдау және қызметтерді цифрландыру) мен тәуекел аймақтары (жоғары әсерлі басылымдардың тапшылығы, инженерлік және технологиялық зертханаларды жаңарту қажеттілігі және ғылыми дәрежесі бар академиялық құрам санының өсуі) университет басшылығына тексерілген деректер негізінде операциялық және стратегиялық шешімдер қабылдауға мүмкіндік береді.

Ұсынылған мәселелерге сәйкес IQAA тақырыптық талдауларының ауқымын кеңейту сапаның ішкі мәдениетінің одан әрі дамуына және жоғары білімнің халықаралық бәсекеге қабілеттілігін арттыруға ықпал етеді.